

Apteegid koroonavõitluse eesliinil

Marko Urbala

juhatuse esimees
Eesti Haiglaapteekrite
Selts

Kristiina Sepp

doktorant
TÜ MV farmaatsia instituut

Üle maailma leviv SARS-CoV-2 (laiemalt tuntud kui COVID-19) puhang on meie riigi ja tervishoiusüsteemi toimimist tänaseks oluliselt mõjutanud. Elame esimest korda eriolukorras ja apteekrid on sattunud viiruse tõkestamiseks peetava võitluse eesliinile. Uurisime Euroapteegi personaliosakonna juhilt proviisor Kristiina Sepalt ning Eesti Haiglaapteekrite Seltsi

esimehelt Marko Urbalalt, kuidas nende töö viirusepuhangu tõttu mõjutatud on.

Isikukaitsevahendid ja pidev desinfitseerimine

See, et töö apteekides toimub eriolukorras veidi teiste reeglite järgi, paistab kaugelt silma: apteegid on võtnud oma töötajate ja klientide kaitseks kasutusele mitmesuguseid ennetusmeetmeid. „Euroapteek oli esimene apteegikett, kes rakendas täiendavaid meetmeid apteegi pinnal nii oma töötajate kui ka klientide kaitseks. See tähendab, et piirasime inimeste liikumisteed ja paigaldasime kassade juurde kaitseks pleksi-klaasid. Uute korralduste tõttu on igas apteegis käte desinfitseerimise vahendid klientide, samuti kassades töötajate jaoks. Lisaks on meie personali kaitsevarustuses olemas riigilt saadud maskid,“ selgitas Sepp. Kõigeks muuks peale maskide on

Euroapteek pidanud ise vahendid leidma.

Mõlemad tõdesid, et nii desinfitseerijate kui ka isikukaitsevahendite hankimine on järjest keerulisem. „Pingutame selle nimel, et neid juurde saada. Kuna Euroapteek kuulub rahvusvahelisse gruppi, tegutseme selle nimel grupis ühiselt,“ selgitas Sepp. Urbala, kes on igapäevases töös ka PERHi haiglaapteegi juhataja asetäitja, lisas, et isikukaitsevahendid on olulised ka haiglaapteekide töös. „Isikukaitsevahendid on teatud ravimite käitlemise ja valmistamise juures hädavajalikud. Ka selle eest, et neid jätkuks, peame hea seisma. Väiksemates haiglates on tihti just haiglaapteek see, kes terve haigla isikukaitsevahendite ja desovahenditega varustamise eest vastutab,“ sõnas ta.

Oluliseks desovahendite partneriks on kujunenud Eestis tegutsev Chemi-Pharm, kes töötab hüppe-

liselt kasvanud vajaduste täitmiseks 24/7. „Nende tootmine varustab küll esmajärjekorras haiglaid ja ter-vised keskusi, aga teatud vahendeid saame ka oma töötajate kasutuseks,“ sõnas Sepp. Urbala lisas, et oleme õnnega koos, et taoline tootmis-üksus on Eestis olemas ning me ei pea desinfitseerimiseks vajalikku piiri tagant otsima.

Muutused igapäevatöös

Nii jae- kui ka haiglaapteegid on pidanud tavapärases töös muudatusi tegema. „Haiglaapteekide töö rõhuasetus on muutunud. Peamiselt tegeleme varude suurendamisega, teatud ravimirühmades lausa mitme kuu kogusteni. Sellega seoses tuleb tegeleda ka taristu laiendamisega: ravimid peavad olema säilitatud õigesti. Oluliste toimeainete kohta on Ravimiamet suunised ette andnud. Suur väljakutse on olnud aluste peal olevate infusioonilahuste hoiustamine, aga oleme

sellele koostöös haiglaga lahenduse leidnud," kirjeldas Urbala.

Kõik haiglaapteegid vaatavad lähtuvalt oma profiilist vajalike ravimite varud üle ja täiendavad seda, et põhilised asjad oleksid olemas. „Teame ju hästi, et spetsiifiline ravi viiruse puhul puudub, seega on tänases situatsioonis olulised palavikualandajad, antibiootikumid ja anesteetikumid," lisas ta. PERHis toimub see kõik meeskonnatööna kriisikomitee koordineerituna, ka haiglaapteek on kliinilise töö protsesside planeerimisse kaasatud.

Hulgimüüjatelgi on tohutult suurenenud kaubamahtude teenindamine väljakutse. „Suurte haiglate apteegid teevad ravimite hulgimüüjatega väga tihedat koostööd selleks, et ravimid oleks kättesaadavad. On äärmiselt oluline, et hulgimüüjad on teadlikud meie vajadustest ja oskavad oma töö planeerimisel arvestada näiteks sellega, kui vajame teatud ravimeid suuremas mahus. Hulgimüüjatega käib väga tihe koostöö, soovin neid siinkohal eraldi tunnustada, nad teevad tõepoolest suurepärast tööd," sõnas Urbala.

Ka jaeapteegid peavad tagama ravimite olemasolu. Selleks, et ravimid ootamatult otsa ei lõppeks, kehtestas sotsiaalminister ravimite müügile ajutise kogusepiirangu. „Mis puudutab inimeste tagasisidet kaasamüüdavate ravimite koguste piiramise kohta, siis pean esmalt ütlema, et proviisorina tervitan tehtud otsust ja piirangut väga. Ebamõistlik kokkuvõtte ei kannata ratsionaalset ravimikasutuse eesmärki. Reaktsioone on erinevaid, aga apteekrid pidasid seda väga vajalikuks ja on hea meel selle üle, et riik võttis meid kuulda ja otsus ikkagi sündis," selgitas Sepp. Õnneks selgub inimeste tagasisidest, et enamjaolt saadakse piirangu vajalikkusest aru.

Oma inimeste kaitseks

Nii jae- kui ka haiglaapteegid on pidanud mõned kolleegid erinevatel olulistel põhjustel kodutööle saatma. Euroapteek hoiab võimalusel riski-

rühma kuuluvad töötajad eesliinilt eemal. „Nad on kodus haiguslehega või näiteks väikeste lastega perede puhul eemal seetõttu, et paljud lasteaiad ja kõik koolid on kinni – laste järele on vaja vaadata,“ selgitas Sepp. Sellega on kaasnenud ka vajadus mõne üksiku apteegi puhul lahtiolekuaegade lühendamiseks. Sepa sõnul on sarnaste teemadega pidanud tegelema kõik Eestis esindatud apteegiketid.

Euroapteegis on arutatud ka teatava inimeste reservi loomist: kui täna töötavad inimesed peakisid haigestuma, tuleksid kodudest n-ö teise vahetusega uued inimesed tööle. „Seda pole praegu olnud võimalik teha just sel põhjusel, et riik on meie poole pöördunud palvega võimalikult palju apteeki lahti hoida tavapärasel aegadel, kuivõrd kõik teised tervishoiuasutused on plaanilised vastuvõttud lõpetanud. Olukorras, kus inimesed ei saa ei pere- ega eriarsti juurde, tulevad nad paratamatult apteeki mitte ainult rohtude järgi, vaid ka nõu küsima. Peame tagama, et apteek oleks avatud ja teenus osutatud ning seetõttu ei saa inimesi massiliselt kaugtööle suunata,“ sõnas Sepp.

Valmisolek inimressursi liigutamiseks

Itaalias ja Hispaanias juhtunu põhjal oleme näinud, et ka tervishoiuteenust osutavad inimesed võivad massiliselt haigestuda. Ka Eestis võib ette tulla juhte, kus tervishoiusektori sees peab inimesi kiiresti vajalike teenuste tagamiseks mujale suunama. Sepa arvates tulebki praeguses kriisis apteegikettide olulisus hästi esile: tsentraalse juhtimise puhul on võimalik kiiresti tegutseda, vajaduse korral töötajaid ühest apteegist teise liigutada ja paindlik olla. „Just apteegiketid aitavad praegu tagada katkematu apteegiteenuse jätkumise ja ravimite kättesaadavuse. Juba oleme konkreetse näitena pidanud ühe oma Tallinna apteegi meeskonna teise apteeki üle kolima, selleks,

et apteek oleks lahti ja inimesed saaksid oma ravimid kätte,“ lisas ta.

Ka haiglaapteekrid mõtlevad inimressursi tõhusa kasutuse peale. „Meid on tegelikult vähe, on oluline, et ise ennast hoiaksime ja suudaksime kriisi vältel tagada teenuse osutamise. Eriti võib see probleemiks osutuda väiksemates haiglates, kus haiglaapteegis on vaid 1–2 inimest. PERHis oleme ka vajaduse korral kodutööd rakanud: mõned inimesed on tõesti eemal väiksemahulise reservina. Muidugi on ka haigla oma inimeste kaitsmiseks väga jõulisi samme teinud: plaaniline töö on suures mahus lõpetatud, sellega seoses on ka kõrvaliste inimeste ligipääs väga piiratud. Isegi meie söökla on kogunemiste vältimiseks kinni pandud. Meid hoitakse väga,“ sõnas Urbala.

Mõtted otsustajatele

Jaapteegid seisavad silmitsi üpriski ohtliku olukorraga: nimelt pole olukorras, kus on kinnitatud viiruse püsimine eri pindadel vähemalt 72 tunni ulatuses, lõpetatud elanikkonnalt ravimite vastuvõtt. „Praeguses olukorras võiks apteegis ajutiselt ravimite vastuvõtmise lõpetada. Muidugi oleme selle poolt, et tuleb igati takistada ravimite jõudmist keskkonda, aga teades, et viirus säilib pindadel üpris kaua, võiks teenuse pakkumisest riiklikul tasandil ajutiselt loobuda. Me ei tea kunagi pakendeid vastu võttes, kas see ravim on tulnud nakkuskoldest või ei. Praegu kehtiva korra alusel peame neid teatud juhtudel ka sorteerima,“ sõnas Sepp.

Lisaks võiks elanikke veelgi rohkem kutsuda üles aina rohkem kodus olema, inimeste teadlikkust on vaja kasvatada. „Ei tahaks tegelikult apteekides nii palju inimesi näha. Eriti puudutab see riskirühma kuuluvaid. Kurvaks tegi hiljutine näide, kus apteeki oli kaasa võetud viiepäevane beebi,“ selgitas ta. Sepa sõnul on eesliinilt vaadates kindlasti üheks oluliseks soovitu-

seks ka teadlikkuse suurendamine: see peab olema veelgi tõhusam, arenguruumi on kõvasti.

Mida sellest kriisist õppida?

Praegune kriis toob paratamatult esile kõik selle, mis on hästi, ja ka selle, mis võiks olla paremini. Sepp sõnas, et eriolukorras võinuks riik omandireformi edasi lükata. „Kui 1. aprillil vahetavad paljud apteegid omanikke, siis peab arvestama suure hulga äkiliste tehniliste ümberkorralduste ja muudatuste vajadusega. See tähendab omakorda, et suur hulk inimesi peab 31. märtsi õhtul aktiivselt apteekide vahel liikuma, et tagada nende töökindlus. Praeguses olukorras omandireformiga sel viisil edasimineku ei ole kuidagi ratsionaalne samm,“ selgitas ta.

Ka haiglaapteekrid loodavad, et kriisist väljudes õpitakse kogest. „Loodan, et õpime hindama ravimivarude olulisust. Ehk tunnetame ravimite kättesaadavuse olulisust paremini ja see paneb omakorda institutsioone vajalikke plaane tegema ja varusid hankima. Seda ka tsentraalsel tasandil: tuleb lahendada küsimus, kelle hooleks jääb reservi eest hea seismine, kas hulgimüüjate või riigi? Riik peaks ikkagi piisavad ravimivarud ja isikukaitsevahendid garanteerima,“ arvas Urbala.

Tõsiasi on see, et kriis on kohal ja võitlus viirusega käimas. Soovime üheskoos toimetuse ja intervjuueeritavatega kõigile eesliinil võitlejatele tervist ja jõudu. „Peame vastu ja tuleme sellest koos välja,“ tõdesime lõpetuseks ühiselt.

Intervjuueeris Anne-May Nagel